

УДК:657

**ОБЛІК ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЗА ПРОЦЕСАМИ:
НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Н. Я. Зарудна

Тернопільський національний економічний університет

О. М. Кундеус

Тернопільський національний економічний університет

О. В. Вакун

Івано-Франківський навчально-наукового інститут менеджменту ТНЕУ

У дослідженій літературі з бухгалтерського обліку класифікація процесів, що мають місце у господарській діяльності підприємства, по суті, зведена до виокремлення таких трьох основних: постачання, виробництва, збуту. Але такий поділ є досить обмеженим та дає лише загальне уявлення про діяльність підприємства крізь призму господарських процесів. На нашу думку, саме у межах визначених вище процесів здійснюються окремі господарські операції, які в цілому приводять до зміни форм засобів, видів джерел, або виникнення нових джерел тощо. Проте, така класифікація розкриває господарську діяльність та господарські операції, що мають місце безпосередньо під час провадження діяльності підприємств виходячи із принципу безперервності.

Поширені сьогодні концепції менеджменту розглядають діяльність будь-якого суб'єкту господарювання через сукупність виконуваних у ньому процесів. При цьому процес тут тлумачиться у термінах стандарту ISO 9000 «Системи менеджменту якості» як стійка, цілеспрямована сукупність взаємозалежних видів діяльності, що за визначеною технологією перетворюють входи у виходи, які являють цінність для споживача. Наявність та значне поширення такої концепції менеджменту підкреслює необхідність використання процесного підходу і в обліковому відображенні діяльності суб'єктів підприємницької діяльності.

При цьому слід згрупувати господарські процеси та виділяти такі, які спричиняють зміни в суб'єкті господарювання та процеси операційного циклу (рис. 3).

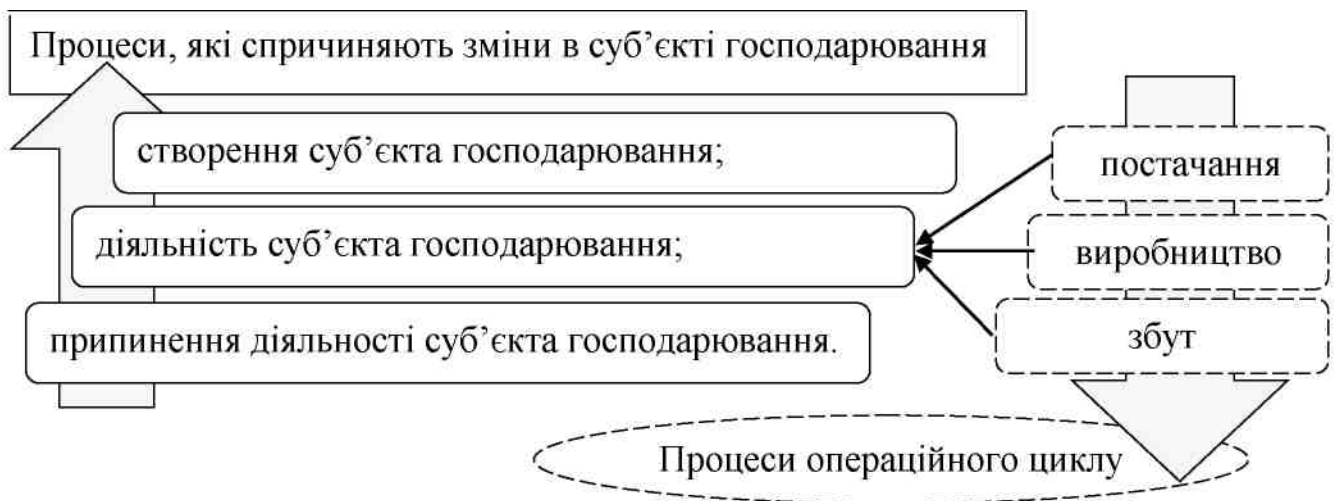

Рис. 3. Склад господарських процесів для цілей бухгалтерського обліку
(розроблено автором)

Кожен із них повинен підлягати обов'язковому бухгалтерському обліку для отримання повної інформації про його результативність з метою подальшого оперативного реагування та прийняття ефективного управлінського рішення.

Отже, під першим видом господарських процесів слід розуміти заснування суб'єкта господарювання шляхом внесення засновниками внесків у статутний капітал або через зміну організаційно-правової форми попередньо діючого суб'єкта господарювання. У даний період перед бухгалтерською службою стоїть завдання щодо належної організації обліку, формування облікової політики підприємства, відображення формування статутного капіталу тощо.

Для виробничого підприємства отримання готового продукту зазвичай має циклічний безперервний характер. Циклічність отримання результату підприємницької діяльності характеризується трьома основними процесами: постачанням, власне виробництвом та збутом. Логічним є те, що другий вид (тобто власне діяльність підприємства) характеризується процесами операційної господарської діяльності та включає в себе процеси постачання,

виробництва та збуту (реалізації). В цілому діяльність будь-якого підприємства складається з трьох безперервних та взаємопов'язаних між собою господарських процесів: *постачання* – тобто придбання засобів і предметів праці, що необхідні підприємству для забезпечення його виробничих потреб; *виробництва* – процес безпосереднього виготовлення готової продукції (або надання послуг чи виконання робіт); *збуту* – який відповідає за виконання договірних зобов'язань перед замовниками та покупцями із забезпечення їх готовою продукцією, роботами чи послугами і отримання виручки за це, проведення розрахунків за здійсненні операції.

Основними завданнями бухгалтерського обліку процесу постачання є: оптимальне і своєчасне встановлення обсягів необхідних закупівель; облік та контроль надходження матеріальних цінностей на підприємство; проведення розрахунків з постачальниками за придбані засоби та відображення їх в обліку.

Щодо завдань обліку процесу виробництва, то тут ключовими питаннями є розробка порядку обліку витрат на виробництво готової продукції, контроль випуску продукції та розрахунок її планової та фактичної собівартості.

На виході із виробничої системи після завершення процесу виробництва знаходиться готова продукція, котра реалізовується кінцевим споживачам (покупцям) безпосередньо під час процесу збуту. Від покупців на підприємство надходять грошові кошти, котрі виходять із системи при оплаті постачальникам вхідних факторів виробництва призводячи до циклічного повторення зазначених процесів.

Обліковими завданнями процесу реалізації готової продукції, робіт і послуг є: формування інформації про обсяг і структуру реалізованої підприємством продукції (робіт і послуг) за певний період; контроль виконання договірних зобов'язань із покупцями та замовниками; облік нарахування та сплати залежних від обсягу реалізації податків та зборів до бюджету; розрахунок фінансових результатів як у цілому на підприємстві, так і за окремими видами продукції, робіт і послуг. Оскільки в результаті процесу реалізації підприємство отримує результат своєї операційної діяльності, то на

даному етапі основним завданням бухгалтерського обліку є його визначення: прибуток це чи збиток. Тобто, процеси, котрі змінюють стан засобів і джерел їх утворення, формують нові об'єкти, нові результати, в загальному, створюють у цілісній системі новий приріст якості, яку деякі економісти (зокрема О. Б. Пугаченко) прирівнюють до так званого синергійного ефекту [1, с. 64].

Якщо підприємство досягнуло бажаного результату, задля якого було створене, або з інших причин не має можливості продовжувати звичну послідовну діяльність – йому необхідно пройти процедуру припинення діяльності (що являє собою процес ліквідації). Тому третій і останній процес пов'язаний із ліквідацією суб'єкта господарювання і передбачає припинення суб'єкта господарювання з певних об'єктивних причин. Такими причинами можуть бути: або домовленість про припинення за згодою засновників, або через зміну організаційно-правової форми суб'єкта господарювання внаслідок його реорганізації, або через провадження процедури банкрутства суб'єкта господарювання тощо. На даному етапі необхідно перш за все визначити відповідальних осіб за ведення обліку, створити ліквідаційну комісію. Завданням бухгалтерського обліку є проведення необхідних розрахунків із кредиторами згідно їх черги, співпраця із державними та контролюючими органами з приводу ліквідації підприємства, формування ліквідаційного балансу тощо.

У будь-якому процесі система бухгалтерського обліку знаходиться у тісному зв'язку із державними органами у сфері оподаткування. Саме застосування процесного підходу до діяльності підприємства є актуальним для визначення системи оподаткування підприємства, адже для прикладу до операційної діяльності підприємства та процесу ліквідації застосовуються абсолютно інші норми законодавства у сфері оподаткування. Отже, перед системою процесного обліку ставитимуться такі завдання: формування інформації про витрати й результати процесів; контроль ефективності процесів; аналіз ефективності використання ресурсів; аналіз відповідності встановленій якості бізнес-процесів; формування системи трансфертного ціноутворення в

процесно-орієнтованій системі управління.

Список використаних джерел:

1. Пугаченко О. Б. Пропозиції щодо формування, розподілу та відображення в обліку витрат сфери матеріального забезпечення хлібопекарних підприємств / О. Б. Пугаченко // Наукові праці Кіровоградського нац. техн. ун-ту : Економічні науки. – 2013. – Вип. 23. – Кіровоград : КНТУ. – С. 346–352.